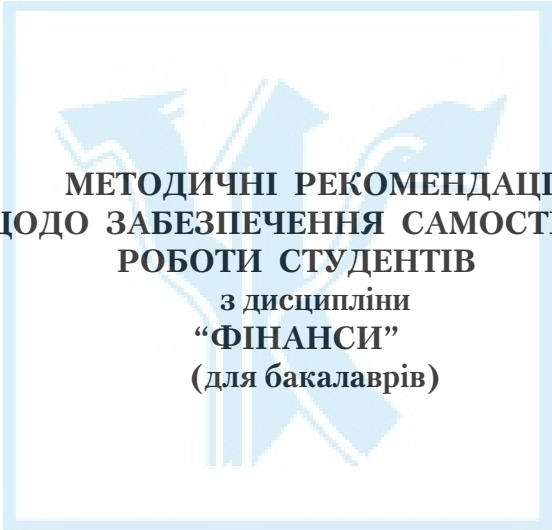

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“ФІНАНСИ”
(для бакалаврів)**

МАУП

Київ 2008

Підготовлено викладачем кафедри фінансів і статистики *Г. М. Черномаз*

Затверджено на засіданні кафедри фінансів і статистики
(протокол № 4 від 11.10.07)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

МАУП

Черномаз Г. М. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Фінанси” (для бакалаврів). — К.: МАУП, 2008. — 34 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, зміст самостійної роботи з дисципліни “Фінанси”, контрольні питання і завдання до тем, теми рефератів, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2008

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

“Українська Народна Республіка мусить пройти самостійно як незалежна держава, нічим не зв’язана в порядкуванні своїх справ і в страшній боротьбі на життя і смерть за найвище добро — свободу і незалежність, яку їй доводиться вести “

Михайло Грушевський.

“На порозі Нової України”, 1918 р.

Мета самостійної роботи студентів з дисципліни “Фінанси” — опрацювання історичних періодів трансформації адміністративно-територіального устрою, фінансової системи, бюджетної та податкової політики України протягом 1917 — 1990 рр. в періоди Української Народної Республіки доби Центральної Ради (червень 1917 р. — квітень 1918 р.), Української Держави доби гетьмана П. Скоропадського (квітень — грудень 1918 р.), Української Народної Республіки доби Директорії (грудень 1918 р. — 1919 р.), радянської України (з 1918 р.). Ці теми не входять до лекційного курсу, не розглядаються на семінарських заняттях, але необхідні для всебічного та глибокого опанування дисципліни, бо не знаючи минулого, не можна створити майбутнього.

Завданням самостійної роботи студентів є дослідження та засвоєння:

- історії адміністративно-територіального устрою України і фінансової системи;
- історії бюджетного процесу та бюджетної політики України;
- історії податкової політики України.

У програмі самостійної роботи наведено стислий зміст кожної теми, контрольні питання і завдання до них з метою доповнення і деталізації тем, націлення і спонукування студентів до необхідності опрацювання представленої основної і додаткової літератури. Написання рефератів за наведеним списком сприяє глибокому дослідженню і засвоєнню запропонованих тем.

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ **з дисципліни** **“ФІНАНСИ”**

Тема 1. Адміністративно-територіальний устрій України і фінансова система

Українська Народна Республіка

Прихід до влади Української Центральної Ради у березні 1917 року. Запровадження в Президії Центральної Ради посади скарбника для вирішення фінансових справ та створення фінансової комісії для розробки фінансової політики Центральної Ради.

Ухвалення на сесії Центральної Ради (квітень 1917 року) Постанови Фінансової комісії про відкриття фінансових комісій при центральному і губернських комітетах для організації оподаткування всієї української людності на території губернії та надходженням зібраних грошей до скарбниці Української Центральної Ради. Затвердження Центральною Радою основних принципів введеного “поступово-походного налогу”.

Проголошення Центральною Радою 7 листопада 1917 року Української Народної Республіки.

Ухвалення 9 грудня 1917 року Закону про створення Головної скарбниці Української Народної Республіки з метою надходження до неї усіх державних податків і прибутків, що збиралися на території України. Перехід усіх губернських і повітових казначейств з відання Росії в підпорядкування Української Народної Республіки. Перетворення Київської контори Державного банку на Український Державний банк для проведення банківських операцій, перетворення всіх місцевих банківських установ у відділи Державного банку.

Створення у червні 1917 року першого уряду України — Генерального секретаріату Української Центральної Ради, який складався з 10 департаментів і відділів. Відсутність проведення самостійної фінансової політики Генеральним секретаріатом Центральної Ради і його фінансовими відомствами. Призначення в українських губерніях комісарів Тимчасового уряду Росії, а загалом по Україні — комісару у справах України при Тимчасовому уряді Росії для узгодження фінансових питань з тимчасовим урядом Росії. Вироблення Генеральним Секретаріатом Центральної Ради порядку одержання

коштів іншими генеральними секретаріатами (8): внутрішніх справ, військової справи, справи юстиції, освіти, земельної справи та ін. Забезпечення надходження грошей (податків та ін.) Генерального секретаріату Центральної Ради до Державного банку. Введення простого бухгалтерського обліку.

Українська держава

Припинення існування Української Народної Республіки внаслідок перевороту 30 квітня 1918 року. Утворення Української Держави у формі Гетьманату П. Скоропадського.

Створення у квітні 1918 року в Уряді Гетьманату Міністерства фінансів. Підпорядкування Міністерству фінансів місцевих казенних палат, скарбниць, податкових інспекцій, акцизних інституцій, скарбових монополій, самостійних ощадних кас, митних установ, окремого корпусу кордонної охорони. Прийняття Закону про тимчасовий державний устрій України. Декларативне створення Фінансової ради — вищої фінансової офіційної установи, яка не розглянула жодної фінансової справи. Організація Фінансового комітету з метою розроблення заходів для впорядкування грошового обігу та вироблення напрямів фінансової реформи. Комітет не відіграв помітної ролі в становленні фінансової політики Української Держави.

Заснування у червні 1918 р. Фінансової комісії при Міністерстві фінансів для розгляду з технічно-фінансового боку законопроектів та справ фінансового значення або пов'язаних з асигнуванням коштів з державного скарбу. Затвердження статуту Українського державного банку. Поява приватних акціонерних банків. Створення Державного земельного банку для надання фінансової допомоги селянам у придбанні землі.

Налагодження українським урядом служби податкових зборів з населення, яке знаходилося під безперервним впливом воєнних дій на його території. Ухвалення Радою Міністрів закону від 14 червня 1918 року про встановлення повноважень та порядку діяльності скарбових податних зборчих і податкових розсильних.

Українська Народна Республіка доби Директорії

Прихід до влади 14 грудня 1918 року уряду Директорії Української Народної Республіки. Неможливість налагодження фінансового господарства країни у зв'язку з постійними воєнними діями на її території, відсутність змін у фінансовій системі.

Радянська Україна

Створення у грудні 1917 року першого радянського уряду — Народного секретаріату.

Припинення діяльності Народного секретаріату у зв'язку з окупацією України німецькими військами.

Створення в листопаді 1918 року Тимчасового робітничо-селянського уряду України, до складу якого входив відділ народного господарства і фінансів.

Перейменування у січні 1919 року вищого урядового органу у Раду народних комісарів на зразок Російської Федерації. Створення управління державних ощадних кас при Наркомфіні. Початок перебудови Наркомфіном старого фінансового апарату і всієї дореволюційної фінансової системи в Україні. Організація Наркомфіном збору місцевих надзвичайних податків із заможних верств населення і розподілу грошових коштів, що надходили від Наркомфіну Російської Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки.

Прийняття у лютому 1919 року Радою Народних Комісарів України Постанови про організацію фінансових відділів губернських і повітових виконавчих комітетів рад депутатів з метою створення єдиної податкової, кошторисної і касової політики. Керівництво фінансовими діями та початок реалізації цієї постанови.

Припинення у червні 1919 року діяльності Наркомфіну УСРР і відновлення її в грудні 1919 року після завершення військових дій з військами Денікіна. Організація колегії уповноважених Наркомфіну РСФРР в УСРР.

Створення у березні 1920 року, замість колегії, Управління уповноваженого Наркомфіну РСФРР при Раді Міністрів України (Уповнаркомфін). Затвердження положення, відповідно до якого Уповнаркомфін має керувати фінансовою діяльністю підлеглих йому установ і звітувати про свою діяльність перед Українським Центральним Виконавчим Комітетом і Раднаркомом України.

Створення у 1922 році у складі Уповнаркомфіну 7 управлінь (бюджетного, податкового, валютного управління місцевими бюджетами тощо), організація фінансово-економічного бюро для підготовки оглядових доповідей про розвиток господарства і роботу фінансових інституцій.

Створення у грудні 1922 року Союзу Радянських Соціалістичних Республік.

Скасування квітневою постановою 1923 року повітей та волостей і затвердження поділу республіки на губернії, округи, райони, сільські, міські та селищні ради.

Затвердження в липні 1923 року Конституції Союзу РСР. Перетворення у вересні 1923 року управління уповноваженого Наркомату фінансів РСФФР при Раднаркомі УСРР у Народний комісаріат фінансів УСРР, який став керувати всіма фінансовими справами на території України.

Переименування у березні 1946 року Народного комісаріату фінансів УСРР у Міністерство фінансів УРСР.

Включення до складу УСРР (з 1924 по 1940 рр.) Молдавської Автономної Республіки.

Ліквідація губерній (серпень 1925 року). З 1927 року окружні фінансові відділи — головна ланка в управлінні фінансами в Україні на місцевому рівні. Функціонування при райвиконкомах фінансово-податкових частин, які після ліквідації в 1930 році округів, були перебудовані у фінансові відділи.

Затвердження українським урядом у 1926 році положення про місцеві фінанси УСРР, яким визначалися права і обов'язки окружних, районних з'їздів рад і їх виконавчих комітетів, міських і сільських рад, окружних фінансових відділів та фінансово-податкових відділів районних виконавчих комітетів у галузі фінансів.

Затвердження ВУЦВК “Положення про Народний Комісаріат фінансів УСРР” (1929 рік).

Перехід планування народного господарства на п'ятирічки, початок першої п'ятирічки (1929 — 1933 рр.). Введення додаткових функцій Наркомфіну щодо розробки єдиних фінансових планів на п'ятирічки. Утворення в структурі Наркомфіну планово-економічного управління для керування фінансово-плановою роботою, розробки проектів контрольних цифр єдиного фінансового плану народного господарства, складання генеральних та перспективних планів фінансового господарства і перевірки їх виконання, вивчення кон'юнктури фінансового господарства, збирання і дослідження матеріалів з питань загальної економіки, складання періодичних оглядів по фінансовому господарству для подання їх до урядових державних та планових органів УСРР і Наркомфіну СРСР.

Ліквідація у вересні 1930 року округів і перехід на двоступеневу систему управління: район — центр. Утворення 503 адміністративних одиниць: Молдавської УСРР, 484 районів і 18 міст.

Перехід з лютого 1932 року на триступеневу адміністративно-територіальну систему: район — область — центр; утворення 5 областей. Початок функціонування фінансових відділів в областях і районах, вирішення фінансових питань (складання бюджету, звітності та ін.) працівниками селищних і сільських рад.

Зміна структури Наркомфіну (1931 рік) шляхом створення 10 секторів — основних структурних підрозділів.

Адміністративно-територіальний устрій в УРСР з 1940 по 1965 рр.: 23 області, 255 міських рад (у тому числі республіканського та обласного підпорядкування — 79), 746 районних рад, 459 селищних і 16 289 сільських рад.

Укрупнення з січня 1965 року районних рад (394) та сільських рад (8486), збільшення кількості міст і селищ міського типу. Структура системи Міністерства фінансів: Міністерство фінансів — обласний фінансовий відділ, міські, районні та районні в містах фінансові відділи.

Прийняття у 1971 році Радою Міністрів УРСР положення про Міністерство фінансів, відповідно до якого затверджені правила складання і виконання Державного бюджету УРСР, якими керувалися усі фінансові органи УРСР, міські, районні, сільські та селищні ради.

Визначення у 1977 році Конституцією УРСР обласного та районного поділу, а також інших питань адміністративно-територіального устрою.

Згідно з Положенням про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою УРСР (1981 рік), адміністративно-територіальними одиницями УРСР затверджені: область, район, місто, район у місті, селище міського типу, сільрада, село і селище. Відповідно до цього Положення в Україні в 1984 році налічувалося 25 областей, 2 міста республіканського підпорядкування (Київ і Севастополь), 479 сільських районів та 121 у містах, 137 міст обласного та 279 міст районного підпорядкування, 910 селищ міського типу, 29 296 сільських населених пунктів, які утворювали 802 селищні ради та 8599 сільських рад. Подвійне підпорядкування фінансових управлінь і відділів: Міністерству фінансів УРСР та виконкомам відповідних рад.

Література: основна [4; 10; 15; 18; 21; 22; 28; 31–35]
додаткова [37–39; 42–47; 49; 51; 52]

Контрольні питання і завдання

1. Назвіть дату приходу до влади Української Центральної Ради.
2. Мета введення посади скарбника та створення фінансової комісії в Президії Центральної Ради.
3. Який законодавчий акт було прийнято для впорядкування національного оподаткування?
4. Основна задача фінансових комісій при кожному губернському комітеті.
5. Коли було прийнято закон про створення Головної Скарбниці Української Народної Республіки? Яка мета її створення?
6. У підпорядкування якого органу перейшли всі губернські і повітові казначейства?
7. Назвіть організаційні зміни в банківській системі.
8. Коли було створено перший уряд України?
9. Назвіть прізвище Генерального секретаря з фінансових справ у першому уряді України.
10. Яка назва першого уряду України?
11. Мета існування Тимчасового уряду Росії на території України.
12. Перелічіть Генеральні секретаріати в Україні.
13. У віданні якого органу перебували Головна Скарбниця і гроші Генерального секретаріату Центральної Ради?
14. Де зберігалися гроші Генерального секретаріату Центральної Ради?
15. Як було організовано простий бухгалтерський облік в генеральних секретаріатах?
16. З яких департаментів і відділів складався Генеральний секретаріат?
17. До якого департаменту при Генеральному секретаріаті входили акцизні інституції з продажу горілки, цукру та спирту, на які встановлювалися державні монополії?
18. Коли припинила своє існування Українська Народна Республіка?
19. Коли була утворена Українська Держава у формі Гетьманату?
20. Коли було створено Міністерство фінансів при Уряді Гетьманату?
21. Як називалася вища фінансова офіційна установа, згідно з законом про тимчасовий державний устрій України, прийнятий Урядом Гетьманату?

22. Мета створення Фінансового комітету в Уряді Гетьманату.
23. Яку роль відіграв Фінансовий комітет у становленні фінансової політики Української Держави?
24. Який орган при Міністерстві фінансів Української Держави здійснював законотворче життя?
25. Назвіть обов'язки Фінансової комісії при Міністерстві фінансів Української Держави.
26. Як називався документ, затверджений Радою Міністрів Української держави, стосовно механізму асигнування кредитів?
27. Представники яких органів входили до складу Фінансової комісії Української Держави?
28. Які організаційні і фінансові кроки здійснила Фінансова комісія Української Держави по міністерствах і відомствах?
29. Схарактеризуйте структуру Міністерства фінансів при Українській Народній Республіці і в уряді Гетьманату.
30. Схарактеризуйте структуру Українського державного банку за влади Гетьмана П. Скоропадського.
31. Які основні задачі повинен був вирішувати Український державний Банк, згідно з прийнятим статутом?
32. Назвіть основні приватні акціонерні банки, що були створені при Гетьманаті.
33. Яка основна мета створення Державного земельного банку в Українській Державі?
34. Розкрийте механізм налагодження діяльності служби податкових зборів, запроваджений урядом Гетьмана П. Скоропадського.
35. Які події в Українській Державі постійно відволікали населення від сплати податків?
36. Назвіть функції скарбових податних зборчих і податкових розсильних.
37. Дата приходу до влади уряду Директорії Української Народної Республіки.
38. Як за часів Директорії було налагоджено фінансове господарство країни?
39. Що заважало здійснювати зміни у фінансовій системі при уряді Директорії?
40. Коли було утворено перший радянський уряд?
41. Схарактеризуйте структуру Народного секретаріату.
42. Назвіть прізвище народного секретаря фінансів.

43. Коли було припинено діяльність Народного секретаріату. Назвіть причини.
44. Де і коли було створено Тимчасовий робітничо-селянський уряд України?
45. Схарактеризуйте структуру Тимчасового робітничо-селянського уряду України.
46. Назвіть дату створення Ради Народних Комісарів.
47. Схарактеризуйте структуру Наркомфіну.
48. Основні задачі Наркомфіну.
49. Розкрийте мету постанови про організацію фінансових відділів губернських і повітових виконавчих комітетів рад депутатів.
50. Яка структура і функції фінансового відділу губернського виконкому?
51. Яка структура і функції повітового фінансового відділу?
52. Схарактеризуйте структуру Уповнаркомфіну.
53. Назвіть основні функції Уповнаркомфіну.
54. Коли було створено Народний комісаріат фінансів?
55. Коли було перейменовано Народний комісаріат фінансів у Міністерство фінансів УРСР?
56. Коли і ким були скасовані повіти і волості?
57. Схарактеризуйте адміністративно-територіальний устрій України 1925 року.
58. Структура фінансових відділів на місцевому рівні.
59. У чому зміст положення про місцеві фінанси УРСР, затвердженого у 1926 році?
60. Які основні завдання Народного комісаріату фінансів УРСР згідно з положенням 1929 року?
61. Коли було здійснено перехід на двоступеневу систему управління?
62. Схарактеризуйте адміністративно-територіальний устрій України, згідно з двоступеневою системою управління.
63. Схарактеризуйте зміст триступеневої адміністративно-територіальної системи управління. Коли її було введено?
64. Схарактеризуйте структуру Наркомфіну 1931 року.
65. Схарактеризуйте адміністративно-територіальний устрій в УРСР у 1940 році.
66. Схарактеризуйте адміністративно-територіальний устрій в УРСР з 1 січня 1965 року.

67. Коли і ким були затверджені правила складання і виконання Державного бюджету УРСР?
68. Схарактеризуйте адміністративно-територіальний устрій 1984 року.

Тема 2. Бюджетний процес та його учасники. Бюджетна політика

Перша світова війна: вплив на економіку України, контрибуції. Сільськогосподарська реформа і стабілізація економічного становища при Гетьмані П. Скоропадському. Катастрофічний стан економіки ЗУНР та її причини. Воєнний комунізм: натуралізація грошових відносин; примусове вилучення у селян продуктів харчування. Негативний вплив політики воєнного комунізму на економіку України. Спроба Центральної Ради налагодити бюджетні відносини в Україні. Спроби відновлення розбалансованої фінансової системи при Гетьмані П. Скоропадському, створення державного бюджету. Стан грошово-кредитної системи України: проблеми грошового обігу, проведення грошової реформи.

Нова економічна політика (Неп, 1921 — 1926 рр.): упровадження приватної власності практично в усі галузі народного господарства під контролем держави.

Перший бюджет України 1922/1923 рр., його структура. Прийняття у 1925 році в Україні законодавчих актів, що визначили перелік місцевих податків і зборів та порядок їх застосування.

Прийняття у 1926 році постанови ВЦВКУ про введення додаткових місцевих податків і зборів, а в 1928 році — постанови про самооподаткування в Україні.

Прийняття нової Конституції УСРР 1929 року. Новий розділ Конституції “Про бюджет Української СРР”. П’ятирічні плани — основа розвитку республік Радянського Союзу.

Податкова реформа СРСР (1930 — 1932 рр.), звуження фінансових повноважень місцевих органів, скасування обов’язкового страхування майна державних підприємств. Включення місцевих бюджетів і бюджетів державного страхування у Державний бюджет СРСР, починаючи з 1938 року.

Прийняття у 1942 році указу Президії Верховної Ради СРСР “Про місцеві податки і збори” з правом надання пільг або повного звільнення від оподаткування.

Прийняття у 1953 році нового закону про сільськогосподарський податок.

Особливості напрямів видатків державного бюджету: високий рівень видатків на соціально-культурні заходи (до 1956 р.) та на народне господарство (з другої половини 50-х років).

Введення у 1957 році єдиної ставки оподаткування з валового доходу колгоспників.

Державні позики України — важливе джерело доходів бюджету, припинення випуску державних позик у 1958 році.

Реорганізація банківської системи у 1957–1959 рр. та у 1987 році.

Останній союзний указ Президії Верховної Ради СРСР 1981 року щодо місцевих податків, надання певних повноважень союзним республікам на запровадження міських зборів.

Введення курортного збору та разового збору на колгоспних ринках у 1983 році.

Прийняття у 1984 році указу Президії Верховної Ради УРСР “Про самооподаткування сільського населення”.

Грошові реформи 1922–1924 рр., 1947 р., 1961 р., їх зміст і наслідки.

Література: основна [1–17; 20; 23– 31; 36];
додаткова: [38–44; 46; 48; 50–52]

Контрольні питання і завдання

Бюджетна політика”.

1. Схарактеризуйте стан металургійного виробництва, хімічної, текстильної, харчової промисловостей, сільського господарства в Україні після Першої світової війни.
2. У чому зміст сільськогосподарської реформи, що провадилась при Гетьмані П. Скоропадському?
3. Наведіть приклади контрибуції, виплачуваної Україною іноземним державам. Як це впливало на розвиток економіки України?
4. Схарактеризуйте катастрофічний стан економіки ЗУНР і його причини.
5. Які кроки були здійснені Центральною Радою для створення самостійних бюджетних відносин?
6. При якій владі в Україні вдалося створити перший державний бюджет?
7. Коли були випущені перші українські паперові гроші?
8. Які фінансові заходи здійснювались Росією проти України?

9. Назвіть нову грошову одиницю УНР, випущену Центральною Радою в березні 1918 року.
10. Скільки додаткових місцевих податків і зборів було встановлено у 1926 році постановою ВЦВКУ “Положення про місцеві фінанси УРСР”?
11. У чому зміст самооподаткування, впровадженого у 1928 році?
12. Які види місцевих податків і зборів існували після проведення податкової реформи 1930 – 1932 років?
13. Які види місцевих податків і зборів були встановлені у 1942 році?
14. У чому зміст нового закону про сільськогосподарський податок, прийнятого в 1957 році?
15. У який період було підвищено неоподатковуваний мінімум заробітної плати, знижено податок із заробітної плати для низькооплачуваних громадян, скасовано податок за бездітність з неодружених, одиноких і малосімейних?
16. Схарактеризуйте зміни в законодавстві щодо місцевого оподаткування, які відбулися протягом 1981–1984 років?
17. Назвіть рівень дефіциту першого бюджету України 1922–1923 років.
18. Проаналізуйте за табл. 1 структуру першого бюджету України в складі СРСР (у золотих рублях за індексом Кон’юнктурного інституту СРСР, млн руб)

Таблиця 1

Витратний бюджет, млн. руб	Дохідний бюджет, млн руб
1	2
А. Витрати за кредитами	А. Звичайні доходи
1. Фактично оплачені з кас НКФіну УСРР і кас губфінвідділів 57,9	1. Загальнодержавні грошові податки (прямі та непрямі) 41,6
2. Позики промисловості 13,3	2. Використаний Україною продподаток 58,1
3. Дотації 1,3	3. Продподаток, вивезений за межі України і використаний Росією, 16,9
4. Випадкові асигнування 3,3	4. “Трудгужподаток” 3,6 <i>Усього натуральних податків (2+3+4): 78,6</i>
5. Визначений на потреби продподаток 8,1	5. Валовий дохід транспорту: - використаний в Україні 62,6; - відправлений до центру 2,1

1	2
6. Вартість використаної “трудужсили” 3,6	6. Валовий дохід зв'язку: - використаний в Україні 4,7; - відправлений до центру 1,0
7. Фактичні витрати Південної залізниці 62,6	7. Інші неподаткові доходи 3,7 <i>Разом неподаткових доходів:</i> 74,1 (5+6+7)
8. Фактичні витрати пошти 4,6 <i>Разом:</i> 204,7	
Б. Витрати, здійснені за межами відкритих кредитів	Б. Доходи від кредитних операцій
9. Безкредитні витрати, здійснені НКФіном УСРР 4,6	8. Реалізація позик (хлібної та золотої) 3,4
10. Погашення короткострокових зобов'язань – <i>Разом:</i> А+Б	9. Платіжні зобов'язання НКФіну 2,2 <i>Разом кредитних операцій:</i> 5,6 <i>Разом доходів:</i> 199,9
В. Дотації	В. Надзвичайні ресурси
11. Безпосереднє фінансування Української промисловості з центру 34,4	10. Отримані емісії з центру 40,1
12. Дотації з центру Південної Залізниці 2,9 <i>Разом дотацій:</i> 37,3	11. Дотації промисловості з Москви 34,4
<i>Разом фактичних витрат За 12 місяців:</i> 246,6	12. Дотації комісаріатам із центру 2,9 <i>Усього надзвичайних доходів:</i> 77,4
13. Розасигновані, але не витрачені кредити до 1 жовтня 1923 р. 18,1	
14. Емісійні фонди, які залишились у сховищах НКФіну УСРР 3,7	
15. Витрати через знецінення радянських знаків, які перебували в касах НКФіну 8,9	
Усього витрат: 277,3	Усього доходів: 277,3

19. Наведіть динаміку зростання бюджету України у повоєнні роки (1950 р., 1960 р., 1985 р., 1990 р.).
20. Наведіть динаміку державних видатків бюджету на соціально-культурні заходи до 1956 року.
21. Наведіть динаміку державних видатків на народне господарство з 1950 р. до 1960 р.
22. Яка мета і наслідки проведення грошових реформ 1922–1924 рр., 1947 р., 1961 р.?
23. Проаналізувати за табл. 2 доходи і видатки Державного бюджету УРСР за 1940–1977 рр.

Таблиця 2

Показник	1940 р.	1960 р.	1970 р.	1977 р.
Усього доходів, млн крб	835,9	7690,5	13550,2	18102,7
У тому числі:				
надходження від соціалістичного господарства, млн крб	529,5	5882,0	10102,5	16116,2
%	63,4	87,5	87,5	89,0
із них				
податок з обороту, млн крб	157,4	1509,4	2523,3	6211,0
%	18,8	19,6	18,6	34,3
платежі з прибутку, млн крб	174,9	2695,4	6457,9	7839,0
%	20,9	35,0	47,7	43,3
Усього видатків, млн крб				
У тому числі:				
видатки на народне господарство, млн. крб.	126,6	4190,6	6185,4	8260,7
%	16,2	55,6	47,3	45,6
культурні заходи, млн крб	546,6	3058,1	6530,3	9280,0
%	69,8	40,6	50,0	51,2
видатки на управління, млн крб	89,5	139,0	201,0	231,5
%	11,4	1,9	1,5	1,3
інші видатки, млн крб	20,4	141,9	154,8	–
%	2,6	1,9	1,2	–

Тема 3. Податкова політика

Українська Народна Республіка

Ухвалення Центральною Радою у квітні 1917 року Постанови Фінансової комісії “Про необхідність оподаткування всього українського народу”. 9 травня 1917 р. ЦР встановила Днем національного фонду для збору грошей у скарбницю нової української влади. Проголошення Центральною Радою у червні 1917 року І Універсалу.

Встановлення на 1917 рік українського прогресивного податку, українського поземельного податку, разового заробітного податку. Запрошення у серпні 1917 року до уряду Центральної Ради Генеральним Секретарем у фінансових справах М. Туган-Барановського для організації працездатного фінансового відомства, налагодження механізму збору податків, запровадження власних грошових знаків.

Прийняття Центральною Радою у грудні 1917 року Закону “Про Державні кошти України”. Цей Закон що заклав перші підвалини здобуття фінансової незалежності Україною, введено цукрову монополію на території УНР із надходженням прибутків від неї до Скарбу УНР та впровадження акцизного збору на продаж легких вин по всій Україні.

Звернення у грудні 1917 року Голови Генерального секретаріату В. Винниченка та в. о. Генерального секретаря у фінансових справах В. Мазуренка до громадян України про необхідність внесення податків на потребу держави.

Українська держава

Запровадження урядом П. Скоропадського посад скарбових зборчих, розсильних та волосних зборчих для стягнення недоїмок державних податків та зборів. Відновлення системи бюджетних податкових надходжень через підвищення ставок вже існуючих податків (з нерухомого майна, основного промислового податку на торговельні та ярмаркові підприємства і пароплави, особисті промислові заняття експедиторів, біржових маклерів і біржових нотарів, прибуткового податку з іноземців, які отримали українське підданство й отримували дохід, прибуткового податку з певної групи робітників та ін.), оплат, зборів (гербового, за паспортні знижки, за страхування майна тощо). Прості й посередні податки.

Затвердження Закону про порядок оподаткування державними промисловим і податковими податками іноземних товариств і компаній. Введення гетьманським урядом податків, які найшвидше надходили б до бюджету і від яких неможливо ухилитися (оподаткування предметів першої необхідності і продуктів масового споживання, підвищення цін на деякі з них).

Українська Народна Республіка доби Директорії

Введення у грудні 1918 року Закону про сплату податків за 1918 рік.

Неможливість Міністерства фінансів налагодити збір податків в умовах війни й революції. Перегляд податкової системи, збільшення податків із заможних верств населення.

Затвердження Головою Директорії В. Винниченком у січні 1919 року Закону про зміну порядку налічення пені за несвоєчасне вне-

сення усіх видів податків. Введення міністром фінансів Б. Мартосом податку на предмети розкоші (шкіряні, золоті, хутряні вироби).

Прийняття за період літо — осінь 1919 року законів про збільшення збору з власників цютових заводів, ставки митного тарифу, одноразового оподаткування телефонів, за закордонні паспорти, збільшення податку на нерухоме майно. Основне джерело поповнення державної казни — друкування грошей.

Радянська Україна

Контрибуції та надзвичайні революційні податки

Встановлення радянської влади в Україні — початок економічної політики “воєнного комунізму”: націоналізація усіх земель, промислових підприємств, торгівлі, примусова мобілізація населення, централізований розподіл продуктів і товарів.

Проголошення 26 січня 1919 року державної монополії на хліб, цукор, сіль, гас. Введення з перших днів існування радянської влади в Україні *прогресивного податкового обкладання* для заможних підприємців, *контрибуцій* (одноразових надзвичайних революційних податків) для окремих верств населення і *надзвичайних революційних податків* для осіб, які належали до буржуазного класу. Суб’єкти оподаткування — промисловці, акціонери, власники будівель, власники крамниць, землевласники, представники інтелігенції. Стягувачі податків — революційні комітети, губернські, міські та повітові ради, військові команди.

Затвердження українським урядом у лютому 1919 року Положення про застосування надзвичайних революційних податків. Відповідно до Положення місцеві ради отримували право встановлювати надзвичайні революційні податки лише для осіб, які належали до заможних верств населення, хоча вони самі й визначали належність до цих верств.

Затвердження урядом положення про тимчасові надзвичайні революційні податки і відміну контрибуції. Місцевим радам і революційним комітетам дозволялось накладати тимчасові революційні податки лише у разі відсутності у місцевих рад грошей для проведення певних цільових видатків.

Ухвалення у лютому 1919 року Раднаркомом України Постанови про організацію фінансових відділів губернських і повітових виконавчих комітетів рад з підвідділами прямих та непрямих податків — перша спроба радянської влади встановити єдність податкової політики

на території України. Поділ податків на два види, залежно від способу їх збору: *прямі податки* — збиралися безпосередньо з платника залежно від його доходу або майна (єдиний сільськогосподарський податок, промисловий, прибутковий, воєнний, податок зі спадщини); *непрямі податки* — стягувалися шляхом обкладання деяких товарів, які платник вживав (акцизи на цукор, сіль, тютюнові вироби, спиртні напої, текстильні вироби, сірники, чай, каву, свічки, дріжджі).

Продрозверстка

Ухвалення 12 квітня 1919 року Раднаркомом УСРР декрету “Про розверстку лишків урожаю 1918 р. та попередніх років”, за яким для селянських господарств встановлювалась обов’язкова розверстка лишків продовольчих товарів і зерна, насіння та зернового фуражу без урахування їх фактичної наявності і потреб селянства, а тільки з урахуванням потреб держави. Продрозверстка — один із перших податків (у натуральному вигляді), встановлених радянською владою в українському селі. Заборона базарної торгівлі хлібом, примушення селян в умовах інфляції продавати залишки сільськогосподарської продукції (не фактичні, а які потребувала держава) тільки державі.

Місцеві податки і збори

Прийняття українським урядом 17 березня 1919 р. декрету про податки в містах і селах для фінансування потреб населення, який надавав право губернським, повітовим, волосним радам робітничих, селянських та солдатських депутатів встановлювати оподаткування і збори на потреби місцевого господарства, а загальнодержавні заходи задовольняти коштами, що відпускалися з державної казни; містив перелік податків та зборів, що збиралися на фінансування видатків губерній, повітів, міст та волостей і порядок їх розкладки; визначався розмір додаткового прибуткового податку, який уряд дозволяв справляти на фінансування місцевих потреб у розмірі не більше ніж 40 % ставок податку.

Найоб’ємніші губернські податки склалися із 7 видів: земельний податок з прибутку, який отримували від використання землі; 1 % валового обороту, що сплачували приватні фабрики, заводи, торговельні підприємства; не більше ніж 2 % оцінки житлових будинків; податок з домашньої худоби в сільській місцевості; спеціальний податок з розвізної торгівлі, ізвозного промислу, приватних реклам, коней і екіпажів приватних осіб; додатковий податок з прибутку в розмірі

40 % відсотків основної ставки податку на потреби губернських, повітових і міських рад; додатковий збір до основного промислового податку на підприємства у межах 30 % вартості промислових свідоцтв і патентів.

Введення декретом 1919 року додаткових податків і зборів, що стягувалися міськими радами (з худоби, з осіб, які наймають домашню прислугу, трактирів, реклами і вивісок, займання тротуарів під час будівництва нових і перебудови діючих будов, за огляд будов, собак, велосипедів, яхт, моторних шлюпок, спеціальний квартирний податок та ін.) та волосними радами (з ізовозного промислу, виїзних коней, велосипедів, з осіб, що мають наймитів, прямий загальний податок на кожну особу віком від 17 до 55 років, що проживала у волості). Заборона встановлення інших місцевих податків і зборів без спеціального дозволу Народного комісаріату фінансів, погодженого з Народним комісаріатом внутрішніх справ.

Прийняття у грудні 1921 року Постанови “Про міські податки і збори”, що вміщувала перелік зборів у сільській місцевості (10) та міських поселеннях (17), основними з яких були збори за різні найпростіші послуги та промисли.

Поділ у 1922 році усіх податків (23) на державні і комунальні. *Державні податки:* прямі податки (промисловий, загальногромадянський), непрямі податки (на вина, пиво, мед, спирт, цукор, сірники, сіль, тютюн та інші товари, мито на товари, що ввозилися і вивозилися), мита (гербовий, канцелярський, нотаріальний, портовий, консульський та іригаційні збори, судове мито). *Комунальні податки:* податок із будівель, з майна, квартирний, різні збори (з вантажів за право торгівлі, коней та екіпажів, за користування вагами тощо), надбавки до державних податків.

Встановлення у 1924 році 20 видів місцевих податків і зборів, до яких включались *надбавки до державних податків і зборів* (промислового та прибуткового податків, судового мита, до збору за засвідчення нотаріальними установами громадянських актів, до державного мисливського збору), а також *відрахування від державних податків* (єдиного сільськогосподарського, промислового, лісових доходів тощо).

Прийняття у 1926 році положення “Про місцеві фінанси УРСР”, яким визначався перелік місцевих податків і зборів, закріплювались розміри відрахувань та надбавок місцевим радам від надходжень загальнодержавних податків і зборів з метою підвищення заінтересованості місцевих рад у виконанні цих доходів; визначались права й

обов'язки округових (у 1932 р. перейменовані в області), районних та міських рад у частині затвердження місцевих податків і зборів у частині та їх справляння.

Продподаток

Початок переходу з 1921 року до нової економічної політики (неп), спрямованої на розвиток і розширення товарообміну, врятування економіки країни від повного розвалу, піднесення продуктивності сільського господарства на основі заінтересованості селянина у своїй праці.

Прийняття 23 березня 1921 р. Постанови “Про заміну розверстки натуральним податком”. Затвердження декретом Ради народних комісарів УСРР норм і розміру натурального прогресивного податку, який був значно менший за продрозверстку і включав до 13 видів різних податків (на зернові культури, м'ясо, птицю, сіно, солому, яйця, продукти бджільництва, олійне насіння, вовну, городництво і баштанові продукти, молочні продукти, виноград, плодово-ягідні вина, льняне волокно), тобто податки з кожної галузі сільського господарства, що надзвичайно ускладнювало господарські розрахунки селян і роботу апарату зі стягнення податків. Продподаток — це відсоток на кожний вид виробленої господарством сільськогосподарської продукції з урахуванням кількості десятин землі, кількості їдців та кількості виробленого товару в кожному господарстві.

Доведення розмірів продподатку до селянина навесні, що надавало йому можливість вільно розпоряджатися надлишками продукції після внесення податку. Мета введення продподатку — забезпечення сільськогосподарськими продуктами нагальних потреб у них армії, міського та решти населення, яке не займалося сільським господарством, з подальшим зменшенням суми податку в міру того, як побудова транспорту і промисловості дасть можливість радянській владі отримувати продукти сільського господарства в обмін на фабрично-заводську продукцію.

Річний розмір продподатку на всій території України на кожний вид сільгосппродукції вираховувався, виходячи з норм постачання продуктів робітникам та решті населення.

Об'єднання з квітня 1922 року усіх сільськогосподарських податків у *єдиний натуральний податок* на одну сільськогосподарську культуру і заміна з квітня 1923 р. частини натурального податку *грозивим податком*.

Промисловий податок

Відновлення торгівлі для реалізації продукції, що залишалась у селян після введення продовольчого податку з метою поживлення господарства, збільшення продуктів харчування і сировини, необхідної для відбудови промисловості.

Прийняття 4 грудня 1921 року декрету про денационалізацію дрібних ремісничих майстерень та середніх підприємств, дозволив оренди засобів виробництва. Поява у 1921 році після введення нової економічної політики першого грошового податку — промислового, побудованого так, щоб оподатковувати всі промисли та торгові організації і допомагати радянській владі шляхом пільг усунуванням підприємствам конкуренцію з приватним капіталом. Справляння промислового податку у вигляді *патентного* і *зрівняльного зборів*. Сутність зрівняльного збору — збільшення оподаткування тих осіб, які отримували більші доходи.

Затвердження у 1923 році Положення про промисловий податок, згідно з яким диференціювались ставки зрівняльного збору, залежно від виду торгівлі та галузі промисловості, а також категорії підприємств (державне, кооперативне, приватне).

Різде диференціювання торгових і промислових підприємств за розрядами і групами упродовж 1926–1929 років для посилення податкового законодавства, боротьби з ухиленням приватних підприємців від сплати податків. Наявність значних пільг по промислового податку для державної і кооперативної торгівлі.

Поділ у 1928 році усіх галузей промисловості і торгівлі на 16 категорій із встановленням по кожній з них двох ставок: одна — для державних і кооперативних підприємств (1,6 — 14,8 % від обороту), а друга — для приватних (2,15 — 17,15 % від обороту); здійснення оподаткування промисловим податком не за минулий рік, а за поточний.

Проведення реєстрації підприємств, особистих промислів шляхом вибірки власником або керівником підприємства, а також особами, які займалися промислами, реєстраційних посвідчень, що давалися платникам під їхній підпис і включали дані про оборот підприємства чи особистий промисел. Застосування штрафів для підприємств, що не подавали реєстраційні посвідчення.

Проведення податкової реформи з 1930 року, розповсюдження промислового податку тільки на приватні підприємства, що оподат-

ковувались у процентному відношенні до обороту (від 5 до 45 %), а для кустарних і ремісничих промисловців, які наймали більш як трьох робітників, — за твердими ставками. Звільнення від сплати податку кустарів і ремісників, які у виробництві або торгівлі не використовували найману працю. Повне припинення видачі реєстраційних посвідчень на приватну торгівлю і на кустарні промисли з 1936 року.

Податок з обороту

Податкова реформа 1930 року. Дієвість 86 різних платежів до бюджету до прийняття реформи. Уніфікація податковою реформою 53 платежів до бюджету у вигляді податку з обороту; уніфікація платежів до бюджету, які вираховувались з прибутку у вигляді прибуткового податку, відрахувань від прибутку і деяких платежів у відрахування від прибутку; об'єднання десяти видів платежів в один — державне мито; об'єднання окремих податків з податком з обороту чи прибутковим податком; відміна промислового податку з усупільненого сектору; затвердження положень про податки, що мали місце з 1 жовтня 1930 року:

- про податок з обороту підприємств усупільненого сектору;
- про відрахування в дохід держави прибутків державних підприємств;
- про прибутковий податок з підприємств усупільненого сектору;
- про єдине мито;
- про промисловий податок з приватних підприємств і промислів.

Податок з обороту — це основний податок, що повністю надходив до бюджету і надавав найбільшу суму доходів державі. *Оподатковуваний оборот* — це продажна вартість усіх проданих товарів, виготовлених або заготовлених чи отриманих від інших підприємств. Встановлення спеціальної ставки податку з обороту в процентному відношенні до обороту для кожного підприємства відповідної галузі. Платники податку з обороту: державні галузеві об'єднання, трести, комунальні підприємства, державні акціонерні товариства, змішані акціонерні товариства, кооперативні організації, громадські організації із затвердженим уставом.

Відрахування з прибутку

Введення платежу “відрахування з прибутку” податковою реформою 1930 року. Механізм відрахування з прибутку: з прибутку підприємств і організацій поповнюються ними власні оборотні кошти, проводяться відрахування до фондів, фінансуються інші потреби, що передбачені за їх фінансовим планом, а решта прибутку або його частина вноситься до бюджету. Введення у 1991 р. нової системи платежів до бюджету підприємств різних форм власності, що відповідає перехідному періоду до ринкової економіки.

Прибутковий податок

Введення у листопаді 1922 р. прибутково-майнового податку, яким оподатковувались:

- доходи робітників і службовців від роботи по найму, якщо вони перевищували визначений розмір;
- різні товариства, що мали прибутки від участі в торговельних, промислових і кредитних підприємствах як власники, співвласники, орендарі, пайщики, а також від посередництва, біржових і кредитних операцій;
- доходи від володіння будівлями та іншим майном у містах тощо.

Поділ у 1924 р. усіх платників прибуткового податку на чотири категорії:

- робітники і службовці;
- особи, які отримували прибутки від праці не за наймом;
- особи, які отримували нетрудові доходи;
- акціонерні товариства.

Сплата зазначеними групами двох видів прибуткового податку: *загального прибуткового податку*, який сплачувало майже все населення, і *прибуткового податку із сукупного доходу*.

Введення у 1926 р. одного прибуткового податку із сукупного доходу як фізичних, так і приватних юридичних осіб із нарахуванням податку за трьома шкалами з різною прогресією для осіб:

- які отримують доходи від особистої праці за наймом;
- які отримують доходи від особистої праці не за наймом (кустарно-ремісничі промисли), від здавання в оренду приміщення;
- що мають доходи від торгівлі, промисловості та інші нетрудові доходи.

Встановлення для всіх груп населення різного неоподаткованого мінімуму, значно підвищеного для робітників і службовців.

Прийняття у квітні 1940 р. нового закону про прибутковий податок із заробітної плати робітників і службовців за прогресивною шкалою.

Введення з 1 жовтня 1941 р. податку для неодружених, одиноких і малосімейних громадян СРСР. Поступове зниження з 50-х років податків із заробітної плати робітників і службовців шляхом підвищення їм заробітної плати і неоподаткованого мінімуму, внаслідок чого наприкінці 70-х років податкові відрахування у загальних доходах населення, включаючи надходження із суспільних фондів споживання, в середньому не перевищували 5 %. Питома вага прибуткового податку з населення у Державному бюджеті УРСР протягом 1960 – 1985 років близько 8 %.

Література: основна [4; 10; 12–18; 21–24; 27; 29];
— додаткова [45; 46; 51; 52]

Контрольні питання і завдання

1. У якому році і ким була прийнята Постанова “Про необхідність оподаткування всього українського народу”?
2. Передайте стислий зміст Постанови “Про необхідність оподаткування всього українського народу”.
3. Який механізм збору коштів застосовувався у День національного фонду і з якою метою?
4. Які наслідки проведення Дня національного фонду у Києві?
5. Коли був прийнятий I Універсал і з якою метою?
6. Передайте зміст I Універсалу.
7. Який вплив на суспільство справив I Універсал?
8. Яку частину становив український прогресивний податок 1917 року від загальноросійського прибуткового податку?
9. Хто були платниками українського прогресивного податку 1917 року?
10. Якою була ставка оподаткування українським поземельним податком 1917 року?
11. База оподаткування українським поземельним налогом 1917 року?
12. Розмір разового заробітного податку 1917 року?
13. Хто повинен був сплачувати разовий заробітний податок?
14. Чи підлягали оподаткуванню українці, які жили поза межами України?

15. З якою метою був запрошений в уряд Центральної Ради відомий вчений, професор М. Туган-Барановський?
16. Наскільки успішно була діяльність М. Туган-Барановського на посаді Генерального секретаря фінансового відомства?
17. Передайте основний зміст Закону “Про Державні кошти України”.
18. Наскільки ефективним для поповнення Скарбу УНР виявився податок від цукрової монополії?
19. Які органи на місцях повинні були контролювати стягнення податків?
20. У якому стані знаходились об’єкти оподаткування у 1917 році після революційних та воєнних дій?
21. Передайте зміст звернень у грудні 1917 року Голови Генерального секретаріату В. Винниченка та в. о. Генерального секретаря у справах фінансових В. Мазуренка, а також губернських та міських управ до громадян України щодо сплати податків.
22. Роль губернських та повітових комісарів Народного Міністерства внутрішніх справ УНР у стягненні податків.
23. Схарактеризуйте обов’язки скарбових зборчих, розсылних та волосних зборчих за Гетьманату.
24. На яку правову базу спиралась податкова база бюджетних надходжень в Українській Державі ?
25. Схарактеризуйте склад простих податків за Гетьманату. Яку долю становили прості податки у доходах бюджету 1918 року?
26. З чого стягувались гербові збори і оплати за Гетьманату?
27. Схарактеризуйте механізм оподаткування іноземних товариств і компаній, передбачений Законом про порядок оподаткування державними промисловим і прибутковий податками іноземних товариств і компаній?
28. З яких товарів стягувався акцизний збір?
29. Які причини надходження до Державної скарбниці незначних сум податків за Гетьманату?
30. Які кроки були зроблені Директорією для налагодження системи оподаткування в державі?
31. Висвітліть основні положення Закону про зміну порядку нарахування пені за несвоєчасне внесення усіх видів податків, затвердженого в січні 1919 року Головою Директорії В. Винниченком.
32. Назвіть причини невдалої спроби налагодження функціонування податкової системи при Директорії.

33. Які податки були введені з перших днів існування радянської влади?
34. Які верстви населення сплачували прогресивні податки, контрибуції, надзвичайні революційні податки при радянській владі у 1918 році?
35. Які органи радянської влади виконували функції зі стягнення податків у 1918 році?
36. Як визначався розмір одноразового надзвичайного податку, який стягувався з певної особи?
36. Як місцевими радянськими органами обчислювався сукупний розмір надзвичайного революційного податку, який планувалося стягти з місцевого населення?
37. Які функції повинні були виконувати фінансові відділи губернських і повітових виконавчих комітетів рад з податкової справи згідно з Постановою, затвердженою Раднаркомом у лютому 1919 року?
38. Які прямі та непрямі податки були встановлені лютневою Постановою 1919 року, затвердженою Раднаркомом?
39. Коли було прийнято декрет “Про розверстку лишків урожаю 1918 р. та попередніх років”? Який його зміст?
40. Розкрийте механізм проведення продрозверстки.
41. Які органи здійснювали продрозверстку?
42. Які заходи застосовувались для перешкодження нелегальній торгівлі хлібом?
43. Назвіть негативні наслідки “воєнного комунізму” для селян.
44. Зміст декрету українського уряду від 17 березня 1919 року про місцеві податки та збори.
45. Опишіть механізм розкладки податків між населенням згідно з декретом.
46. Схарактеризуйте склад губернських податків, дозволених декретом.
47. Схарактеризуйте склад державних і комунальних податків, на які були поділені усі податки в 1922 році.
48. Які надбавки до державних податків і відрахування від державних податків включались у місцеві податки і збори в 1924 році?
49. Передайте зміст положення “Про місцеві фінанси УРСР”, прийнятого в 1926 році.
50. Проаналізуйте структуру надходжень місцевих податків і зборів, наведених в табл 1.

**Надходження від місцевих податків і зборів
в УСРР у 1924 – 1925 рр.**

Місцеві податки і збори	Сума, тис. крб	Питома вага, %
Податок з будівель у міських населених пунктах	1285,1	11,5
Податок з фабрично-заводських приміщень поза міськими поселеннями	333,3	3,0
Збір із деревини	313,7	2,8
Податок з промислових садів і городів	23,1	0,2
Податок з транспортних засобів	439,5	3,9
Разовий збір з торгівлі	1337,8	12,0
Податок з худоби в міських поселеннях	119,3	1,1
Податок з вантажів, що перевозяться залізничним і водним шляхами сполучення	3629,0	32,5
Податок з публічних видовищ та увеселінь	497,0	4,5
Податок з плакатів, афіш і реклами	112,3	1,0
Податок з біржових угод	880,1	7,9
Податок з аукціонних продажів	31,4	0,3
Прописочний збір	290,5	2,6
Канцелярський збір	140,1	1,3
Судові мита, що збиралися волосно-земськими комісіями	178,1	1,6
Збір за ветеринарно-санітарний огляд худоби	465,3	4,2
Пеня і штрафи	689,1	6,2
Податки і збори, не передбачені положенням про місцеві фінанси	25,0	0,2
Збір з рахунків у ресторанах	161,7	1,4
Інші податки та збори	202,9	1,8
Усього	11154,3	100,0

51. Назвіть дату введення продподатку, його сутність і мету.
52. Яка методика визначення розміру продподатку у 1921 році?
53. Чим пояснити заміну з квітня 1922 року продподатку на різні сільськогосподарські культури єдиним натуральним податком, а з квітня 1923 року — частини єдиного натурального податку грошима?
54. Яка мета введення промислового податку?
55. Назвіть складові промислового податку.

56. Доведіть диференціацію оподаткування промисловим податком приватних і усуспільнених промислових і торговельних підприємств.
57. Наведіть динаміку патентного і зрівняльного зборів з 1921 по 1935 роки.
58. Розкрийте зміст реєстраційного посвідчення для сплати промислового податку.
59. Проаналізуйте оподаткування в Україні у 1924 – 1925 роках у карбованцях на душу населення, представлене в табл. 2

Таблиця 2

Податки	Сільське населення	Робітники	Службовці	Нетрудове населення
Сільськогосподарський податок	4,16	–	–	–
Промисловий податок	0,82	11,85	13,32	17,35
Прибутковий податок	–	–	0,27	13,80
Разові податки	–	–	0,03	1,72
Квартирний податок	–	–	–	1,98
Гербовий податок	0,45	1,03	1,31	2,07
Акцизний збір	0,91	7,51	10,61	15,37
Держмито	0,28	1,20	2,89	4,34
<i>Всього податків</i>	6,62	21,69	28,43	56,57
Отримувані доходи	79,32	255,24	328,24	431
Податки у сумі доходів (%)	8,3	8,2	8,06	13,1

60. Розкрийте зміст податкової реформи 1930 р.
61. Сутність, значення і механізм стягнення податку з обороту.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Становлення фінансової системи в Українській Народній Республіці.
2. Становлення фінансової системи в Українській Державі.
3. Розбудова фінансової системи в радянській Україні.
4. Етапи еволюції адміністративно-територіального устрою в Україні.
5. Економіка України в період 1917–1922 рр.
6. Грошово-кредитні відносини в Україні в період 1917–1922 рр.
7. Бюджетні процеси в Україні в період 1917–1922 рр.
8. Економічні відносини в радянській Україні.
9. Бюджетні процеси в радянській Україні.
10. Грошово-кредитні відносини в радянській Україні.

11. Історія оподаткування в Україні з 1917 року до здобуття незалежності.
12. Історія грошово-кредитних відносин в Україні з 1917 року до здобуття незалежності.
13. Історія бюджетних відносин в Україні з 1917 року до здобуття незалежності.
14. Податкова політика Української Народної Республіки.
15. Податкова політика Української держави.
16. Податкова політика Української Народної Республіки доби Директорії.
17. Податкова політика радянської України.
18. Контрибуції та надзвичайні революційні податки в радянській Україні.
19. Прозрозверстка — характерна ознака економічної політики “воєнного комунізму”.
20. Продуктовий податок — початок нової економічної політики радянської України.
21. Сутність, значення та еволюція промислового податку в Україні.
22. Податкова реформа 1930 року в Україні і її наслідки.
23. Сутність, значення та еволюція податку з обороту.
24. Відрахування з прибутку, прибутковий податок в радянській Україні.
25. Сільськогосподарський податок. Прибутковий податок з колгоспів і радгоспів.
26. Акцизне оподаткування в Україні.
27. Податки під час Великої Вітчизняної війни і в період німецької окупації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Бойко С.* Що то ми за народ українці? // Уряд. кур’єр — 1998. — 22 груд.
2. *Буряченко А. Є.* Історичні аспекти еволюції бюджетної системи України // *Фінанси України.* — 2002. — № 6. — С. 139 — 146.
3. *Бушин М. І., Іщенко М. П., Коваль В. І. та ін.* Історія України. — К.: Черкаси: Сіяч, 1996. — 384 с.
4. *Винниченко В. К.* Відродження нації. — Київ; Відень, 1920. — Ч. 1.

5. *Гай-Нижник П. П.* Боротьба з фальшуванням грошей і валютною спекуляцією за гетьманату 1918 р. // *Фінанси України*. — 2005. — № 9. — С.158
6. *Гай-Нижник П. П.* Бюджет української держави за Гетьманату Павла Скоропадського // *Фінанси України*. — 2001. — № 8. — С. 55 — 59.
7. *Гай-Нижник П. П.* Міжнародні фінансові угоди України за гетьманату // *Фінанси України*. — 1999. — № 7. — С. 90 — 94.
8. *Гай-Нижник П. П.* Розмінні марки — шаги, їхній характер і завдання // *Фінанси України*. — 2005. — № 3. — С.152 — 155.
9. *Гай-Нижник П. П.* Фінансові відносини гетьманату 1918 року з частинами колишньої Російської імперії // *Фінанси України*. — 2000. — № 2. — С.120 — 124.
10. *Гай-Нижник П. П.* Фінансова політика уряду української держави гетьмана П. Скоропадського (29 квітня 14 грудня 1918 р.). — К.: Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2000.
11. *Ділова документація Гетьманщини XVIII ст.: Зб. документів / НАН України; Ін-т української археології; Упор. В. Й. Горобець.* — К.: Наук. думка, 1993. — 392 с.
12. *Економічна історія України і світу: Підручник / За ред. Б. Д. Плановика* — К.: Вікар. — 2001.
13. *Історія України / За ред. В. А. Смоля* — К.: Альтернатива, 1997. — 424 с.
14. *Копиленко О., Копиленко М.* З досвіду законотворчості УНР та Української держави // *Право України*. — 1995. — № 5–6.
15. *Котляр М., Кульчицький С.* Шляхами віків: Довідник з історії України. — К., 1993.
16. *Кравченко В. І.* Фінанси місцевих органів влади в Україні: основи теорії та практики. — К.: НДФІ, 1997.
17. *Лановик Б. Д., Матисякевич З. М., Матейко Р. М.* Україна і світ. — К.: Генеза, 1994. — 368 с.
18. *Лановик Б. Д., Матисякевич З. М., Матейко Р. М.* Економічна історія України і світу. — К., 1999.
19. *Ларіонова Л. Д., Зразюк З. О.* Українська гривня: історія та сьогодення // *Фінанси України*. — 2001. — № 8. — С.50 — 54.
20. *Музиченко П. П.* Історія держави і права України. — К.: Т-во “Знання”, КОО, 2000. — 662 с.
21. *Народне господарство Української РСР // Стат. зб.* — К.: Держ. статистика, 1957.

22. *Народне господарство України // Ювілейний стат. зб.* — К.: Техніка, 1997.
23. *Пасічник Ю. В.* Бюджетна система. — Черкаси: Відлуння. — 1999.
24. *Пасічник Ю. В.* Бюджетна система України та зарубіжних країн: Навч. посіб. — К.: Знання-Прес, 2003.
25. *Полищук В.* Фінансова політика української Центральної Ради і Директорії // Розбудова держави. — 1995. — № 9. — С. 57 — 60.
26. *Полонська-Василенко Н.* Історія України: У 2 т. — К.: Либідь, 1992. — Т. 2 — 608 с.
27. *Полонський О. Ю.* До історії митного оподаткування в Україні // Фінанси України. — 2004 р. — № 7. — С. 144 — 146.
28. *Правила складання і виконання Державного бюджету Української РСР.* — К.: Мін-во фінансів УРСР, 1978.
29. *П'ятаченко Г. О., Кухарець Л. В.* Становлення та розвиток фінансів України, 1917 — 2003. — К.: Науково-дослідний ін-т при Мін-ві фінансів України. — 2005. — 784 с.
30. *Субтельний О.* Україна: історія / Пер. з англ. Ю. І. Шевчука. — 3-тє вид. — К.: Либідь, 1993. — 720 с.
31. *Українська Центральна Рада: документи і матеріали.* — К.: Наук. думка, 1996. — Т. 1.
32. *Українська радянська енциклопедія.* — К., 1977. — Т. 1.
33. *Українська радянська енциклопедія.* — К., 1984. — Кн. 2. — Т. 2.
34. *Уряд ... з легенди // Голос України.* — 1992. — 30 трав.
35. *Христюк П.* Замітки і матеріали до історії української революції. 1917 — 1920 рр. — Відень, 1921. — Т. 1.
36. *Швець В. Є.* Грошова система періоду Центральної Ради // Фінанси України. — 2004 — № 4. — С. 136

Додаткова

37. *Гунчак Т.* Україна: перша половина ХХ ст. — К.: Либідь, 1993. — 288 с.
38. *Грушевський М.* Історія України — Руси — Л., — Т. 6. — 1913.
39. *Дорошенко Д.* Історія України. 1917 — 1923. — Т. 1: Доба Центральної Ради. — Ужгород, 1932.
40. *Жез Г.* Общая теория бюджета. — М.: Гос. финансовое изд-во СССР, 1930.
41. *Історія держави і права України: Підручник / За ред. А. Й. Рогожина.* — К.: Ін Юре. 1996.

42. *История государства и права Украины*: В 2 т. — К.: Политвыдав, 1987. — Т. 2. — 60 с.
43. *История Украины* / Н. И. Бушин, Н. П. Ищенко и др. — К.; Черкассы, 1996. — 384 с.
44. *Копиленко О., Копиленко М.* З досвіду законотворчості УНР та Української держави // *Право України*. — 1995. — № 5–6.
45. *Липинський В.* Хліборобська Україна. — Відень, 1921.
46. *Нариси з соціально-економічної історії України*. — Т. 1. — К., 1932.
47. *Нольде Б.* Автономія України з історичного погляду. — К.: Україна, 1995. — 45 с.
48. *Пушкарёва В. М.* История финансовой мысли и политики налогов. — М.: ИНФРА-М, 1996. — 192 с.
49. *П'ятаченко Г. О., Кравченко В. І., Кухарець Л. В.* Міністри фінансів України 1917 — 1998. — К.: НДФІ, 1998.
50. *Соловей С. В.* Государственные бюджеты. — М.; Л., 1928.
51. *Украинская Советская социалистическая республика: Энцикл. справ.* — К., 1987.
52. *Финансы Украины* / Под общ. ред. А. Л. Гринштейна. — Харьков: НКФ УССР, 1924.

МАУП

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Зміст самостійної роботи з дисципліни “Фінанси”	4
Теми рефератів.....	29
Список літератури	30

Відповідальний за випуск *А. Д. Везеренко*
Редактор *Т. М. Коліна*
Комп'ютерне верстання *Н. І. Нечипоренко*

МАУП

Зам. № ВКЦ-3615

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП